

הגאון החסיד ר"מ זצ"ל היה מגדולי מעתיקי-השמועה וההשקפה-הטהורה הנמסרת מדור-דור בבחי' "שאל אביך ויגיד זקינד ויאמרו לך", וזוהי הוא מוסרם כפי שהוא קיבלם מ"חסידים" מדורות שעברו ומרביתנו הקדושים. על כן פעמים רבות בעת שחיה הצורך לכך היה מפרסם טפסם לפעם [ב"המודיע" ובעוד, תחת השם: אחד חרבנים וכדו'] מאמרי השקפה בהירה למען ידעו צעירי הצאן הדרך הסלולה אשר ילכו בה וההשקפה הנכונה.

מאמר "יסוד" זה, פורסם ע"י [בעילום שם] בשנת תשמ"ט עת ששרד בעוה"ז מעט בלבד בעניין "אמונת צדיקים", וע"כ לא חסך הגאון החסיד ר"מ זצ"ל במירחה, וחרט עלי-גליון את יסוד ההשקפה בעניין זה והמסתעף ועונה ומבאר אחת על אחת על כל מיני טענות ושאלות אשר נתעוררו ועלו על הפרק. כשטפני סערות אותה תקופה, משתדל הוא במאמרו ומצטט מקורות וחוכמות לדבריו דווקא מגדולי הדורות אשר לא נמנו על החולכים בדרך ה"חסידות".

[ובזהדמנות זו נבקש מכל היודע על מאמרים נוספים שפורסמו על ידו, כי יועיל נא בטובו לידענו לתועלת חרבים].

"צדיקים" העוסקים תמיד בעבודת ה' מכוונים ההלכה אל האמת. גם חכם המעיין בתורה יומם ולילה חייב לקבל דעתם בהלכה [חתם סופר]. ההשקפה הפסולה של "זקן ממרא" היא שקדושי-עליון אינם בני-תורה.

ענין החילוקי דעות על החסידות מבחינת השיטה וההשקפה קיימת מאז ועד עתה, אם כי חלו בעניין שינויים מסויימים, בפרט שלאחרונה נתקבלה גם אצל רבים וחשובים מהבני תורה שאינם נמנים על החסידים ההשקפה שהיתה מושרשת אצל החסידים, שגם כיום שייך רוח הקודש אצל גדולי הדור או עכ"פ שדעת גדולי הדור הוא בבחינת "לא מחשבותי מחשבותיכם" וחייבים לקבל דעתם אף שאינה מובנת לנו.

וברצוני לציין ששמעתי משני ראשי-ישיבות שלא מהחסידים שהתבטלות הגדולה לגדולי הדור שיש כיום לציבור החרדי ובפרט בישיבות בא בעיקרו מהשפעת החסידים. אך עדיין יש הבדל רב שבעוד שאצל אחרים זה מתבטא להנות מהם עצה ותושיה או לשמוע דעת תורה על ענינים העולים על הפרק וכדו' הרי שאצל החסידים ההתקשרות אל צדיק הוא בבחינת מצות עשה של "לדבקה בו", כמ"ש חז"ל הדבק בחכמים, וזה נחשב אצלם ליסוד גדול בעבודת ה' וכאמצעי ודרך להגיע ליראת שמים כמ"ש להלן בסוף המאמר.

ואף שאצל הרבה מהחסידים הוא רק בבחינת "מנהג אבותיהם בידיהם" הרי המביני דבר מתייחסים אל הצדיק האמיתי כמקור לטהרה שעל ידו באה לעולם השפע הרוחני וכל המתקרב אליו יוכל להתקדש כפי כח ההכנה שלו כמ"ש להלן בשם דרשות הר"ן. ואפילו המחשבה שחושב אדם בצדיק מביא על האדם שפע ונפש יתירה כמ"ש להלן בשם תשובת הרדב"ז.

אך ברצוני להקדים שלושה הערות. א. שאין הדברים מכוונים אל צדיק או גדול בתורה מסוים אלא עקרונית (ומסיבה זו נמנעתי מלהביא "עובדות" מצדיקי דורינו אף שזאת היתה עיקר המטרה לאמונה בצדיקי דורינו). ב. הרעיונות כאן נכתבו על דעת יחיד של הכותב ואם יש טעות זה טעותו של הכותב. ג. ברצוני להבהיר שהסיבה

שרוב העובדות והדוגמאות שהובאו כאן הם מאדמו"רי גור מכיוון שהם יותר ידועים לי מכיוון שמוצאתי מחסידי גור מזה דורות ושם חונכתי, אבל ברור שכמו כן הוא אצל שאר הצדיקים מנהיגי החסידות קדושי עליון שהעניקו חמה בקומתם (לשוננו של האבני נזר או"ח סי' תמ"ז אות ט"ז).

עיקר הויכוח על "החסידות" היתה על גדלותם של הצדיקים מנהיגי החסידות, לכן זה מתעורר בכל דור מחדש.

הנה מקובל לחשוב שהמחלוקת היתה על שיטות ודרכים בעבודת ה' או על שינויי מנהגים שונים או מחמת התנגדות על התנהגות בלתי מובנת של חלק מהחסידים וכו', ויש המגדירים זאת כמחלוקת אם לימוד התורה הוא העיקר או עבודת ה' ויראת שמים הוא העיקר. אמנם אמת שהתקיימו ויכוחים בענינים אלו, מ"מ עיקר המכריע בשאלה היינו למעשה אם ללכת בדרכי החסידות או לא, היתה בעיקר על האמונה והתייחסות לאדמו"רים מנהיגי החסידות. שהחסידים אחזו אותם לצדיקי הדור ושמדרגותם בעבודת ה' היא גבוהה ונשגבה מבינת אנוש, ואילו אחרים לא קיבלו דעה זו וגם לעגו לה שזה דמיונות בלי יסוד ובלי הוכחות.

ובעיקר ביססו את טענתם על שלא נשמע על גדלותם בתורה, בפרט בהשוואה לגדולי התורה שלא מן החסידים שמפורסמים בכל ישראל בגאונותם, ותורה הוא העיקר ובלי תורה אין כלום. וגוסף לזה רשימה ארוכה של קושיות על הצדיקים ועל החסידים.

למעשה מי שהאמין שהרבי הוא קדוש עליון ואיש אלוהים נהפך לחסיד ולא התייחס לזה שיש קושיות, כי בהנהגה גבוהה ונשגבה יש דברים שלא מובנים לאנשים רגילים. וגם בני עליה שהלכו בדרך החסידות, בפרט אלו שלא היו מקודם חסידים ונדבקו לחסידות לפעמים מתוך מסירות נפש ממש, עפ"י לא בא הדבר מחמת ההכרה בדרך ושיטת החסידות אלא בעיקר בגלל ההכרה בגודל קדושת רבותיהם.

מסופר אצל חסידים שהמגיד הקדוש ממעזריטש זיע"א לפני שנעשה תלמידו של הבעש"ט זיע"א היה תלמיד חבר של בעל הפני יהושע זצ"ל, והיה חולה על רגליו, ופעם אחת דיבר עם הפני יהושע זצ"ל על חליו וסבלו מרגליו, אמר לו הפני"י היות ומתפרסמים סיפורי נפלאות על הבעש"ט זיע"א אולי כדאי שישע אליו, ענהו המגיד שאין בדעתו לעשות כן, כי יש לו הרבה קושיות על הבעש"ט ושיטתו. אח"כ כששמע הפני"י שהמגיד נעשה תלמידו של הבעש"ט התעניין לדעת אם כבר מצא תירוצים על קושיותיו, ענה על זה המגיד, שמקודם סבר שהוא אדם רגיל, לפיכך היה לו קשה עליו, אבל אח"כ כשהכיר את גדלותו אין לו צורך בתירוצים כי לא אכפת לי שיש קושיות עליו. ועיין בבית ישראל פ' פנחס שנת תש"י שמים הראשון מ"ש בשם הר"ר זושיא זיע"א. אותם הויכוחים עם שינויים קלים מתעוררים בכל דור מחדש בנוגע לצדיקים של הדור ההוא, [וזוה כולל דורינו וזמנינו].

ראה הקב"ה בצדיקים שמועטים עמד ושתלן בכל דור ודור [יומא ל"ח ע"ב]. כתב הגר"א בפירושו למגילת אסתר שר' חנינא בן דוסא וכן החסידים הראשונים עסקו תמיד ביחודים ותפילות.

שיטת זו של החסידים שיש גדולי עולם שעיקר גדלותם הוא בעבודה רמה ונשגבה, אינו חידוש של החסידות, כי מאז ומעולם היו בישראל שני סוגי גדולי עולם. גדולים שעיקר גדלותם היתה בתורה וגדולים שעיקר גדלותם הוא בעבודה.

ודבר זה כבר כתבו הגר"א זצ"ל בפירושו למגילת אסתר על הפסוק "לכל שריו ועבדיו", שכתב לבאר מה

שאמרו בגמי' ברכות [דף ל"ד ע"ב] שר' יוחנן בן זכאי אמר שהוא דומה לשר לפני המלך ור' חנינא בן דוסא דומה לעבד לפני המלך וז"ל: ואין מובן מה השיב לה' וכו' ששר הוא המושל בתורה והעבד הוא העוסק תמיד "ביחודיים ותפילות" והם החסידים הראשונים שהיו מתפללים בכוונה גדולה וכו' ועל זה השיב שאני דומה לשר שאני בקי בחדרי תורה יותר ממנו אך הוא כעבד לפני המלך שיכול לבא בכל עת והמלך עושה לו בקשתו עכ"ל, וכעין זה מובא בפירוש (הכותב למחריב"ח) על ה"עין יעקב" בברכות [שם] בשם ר' חסדאי קרשקש (רבו של הריב"ש), חרי' שצדקתם המופלגת של רחב"ד והחסידים הראשונים היתה בעיקר בעבודתם ביחודיים ותפילות.

ולפי דברי הגר"א זצ"ל אלו, מובן מה שמצינו בהרבה מקומות שחז"ל התייחסו אל רחב"ד בגדלות והערצה מיוחדת, ומאידך אין מובא ממנו בשום מקום מימרא של הלכה, רק עובדות של צדקות, ושחיה בעל מופת ופועל ישועות, ומתפלל על החולים וכו'.

והנה הגדולים בתורה גדלותם ניכרת וגלויה יותר ואילו גדלותם של גדולי העבודה, בפרט להעוסקים ב"יחודיים ותפילות" היא נעלמת ולא ניכרת. וכדי למנוע טעות יש מקום להוסיף, שהדבר פשוט וברור שהגדולים בתורה עסקו גם בעבודה וכן הגדולים בעבודה עסקו ויגעו גם בתורה, אלא שבזה הצטיינו יותר. וכן מבואר בפירוש על ה"עין יעקב" הנ"ל, וכמו כן ברור שהצדיקים מנחיגי החסידות עסקו ויגעו גם בתורה. ועיין בשו"ת "מראה יחזקאל" להגאון ר' יחזקאל פנט זצ"ל [סי' ק"ד] שהשיב לרב ששואל על הצדיק הקדוש מו"ה מגדל מרימנוב זיע"א אם הוא גדול בתורה, והשיב לו באריכות את גדלותו וקדושתו הנוראה בעבודת ה' וא"כ אין נפק"מ אם היה גדול בתורה או לא, אך האמת שעסק הרבה בלימוד העיון, עי"ש. ולחלן כתבתי עוד בעניין זה.

[וכמו כן בדברי הגר"א שכתב שהוא כעבד לפני המלך שיכול לבא בכל עת וכו', מוסבר מה שחרבה צדיקים קדושי עליון התפללו מאוחר. זה מבחינת ההיתר, אבל ברור שחיה להם טעמים גבוהים ונשגבים לדרכם זה. סיפר כ"ק האדמו"ר הבית ישראל זיע"א שכל גדול ששאל את החידושי הרי"ם זיע"א מדוע התפלל מאוחר, אמר לכל גדול טעם אחר, והוסיף שכל הטעמים שאמר היו אמיתיים אך את הטעם העיקרי לא גילה לשום אחד.]

והנה היה מקום לערער ולומר שזה היה פעם בדורות קדמונים אבל בדורות האחרונים אין בגמצא דבר זה, אך טענה זו מופרכת מגמי' יומא [דף ל"ח ע"ב] דאיתא שם "ראה הקב"ה בצדיקים שמועטים עמד ושתלן בכל דור ודור", ובפשטות לשון בכל דור ודור משמע עד היום האחרון עד שיחיו המתים.

ויתכן, שכל הצלחה של לימוד התורה בישיבות הוא בזכות תפילתן של צדיקי הדור, כמ"ש במדרש רבה פ' אמור "שתינוקות שבימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא היו יודעים לדרוש את התורה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, והיה דוד מתפלל עליהם "אתה ה' תשמרם" נטר אורייתא בליבהון". מבואר ממדרש זה, שאף שהיו בדור ההוא הרבה ראשי ישיבות גדולי תורה מאד והראיה שאפילו תלמידיהם התינוקות הגיעו להצלחה גדולה כזו בתורה, מ"מ היו נזקקים לתפילותיו של דוד המלך ע"ה שחיה אז צדיק הדור. וכן בכל דור ודור מעמיד הקב"ה לישראל צדיקים שיתפללו עליהם להצלחתם ברוחניות ובגשמיות. ועי' תפילותיהם של צדיקי הדור מתקבלים תפילות כל בני הדור, כמ"ש מחידושי הרי"ם על המאמר חז"ל "קרוב ה' לכל קוראיו" ודרשו חז"ל: יכול לכל ממש, ת"ל לכל אשר יקראוהו באמת, וביאר שהכוונה שבזכות הקוראים באמת מתקבלות תפילות של כל בני הדור. וכעין זה כתב ה"שבט מוסר" בשם מקובלים, עי"ש בפרק ל"ט מ"ש נקרא ממש שפע.

עובדא הוי בשני תלמידים משיבה ליטאית שנכנסו להגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל לבקש ממנו ברכה עבור בחור חולה, לאחר הפצרות נענה להם וברכם, וכעמדו לצאת אמר להם שיש אדמו"רים שיש להם כח תפילה וכדאי שילכו אליהם (שמעתי מאחד מהם). ועיין מה שהגאון הנ"ל הספיד את כ"ק האדמו"ר הבית ישראל "הכל בזכות היחיד" (נרפס בקול ישראל ניסן תשל"ז). וכיון דעסקינן בתפילתן של צדיקים, נביא מה שאמר החידושי הרי"ם שר' שמעון בן יוחאי התפלל כעין אדם הראשון לפני החטא, והאר"י הקדוש התפלל מעין רשב"י,

תלב

והבעש"ט התפלל מעין האר"י הקדוש, והיהודי הקדוש התפלל מעין הבעש"ט, והחידושי הר"מ הוסיף על עצמו שבשבת הוא מתפלל כעין היהודי הקדוש.

מי גדול ממי הוא דבר נעלם, כי חרי גדלות בתורה נמדדת לפי האיכות, אלא הנח לחם לישראל שבני נביאים הם.

שמעתי טענה בשם בני תורה מהמתנגדים, שאף עם זה נכון שהצדיקים מגחיגי החסידות הם גדולים בעבודה, מ"מ חרי כבר כתב ב"נפש החיים" להגאון ר' חיים מואלוזין זצ"ל ש"עמוד התורה" גדול יותר מ"עמוד העבודה", ולפי"ז מי שהוא גדול יותר בתורה הוא במדרגה גבוהה יותר, והם מסתייעים מלשון הגר"א זצ"ל שהגדיר את החילוק ביניהם בהגדרת שר ועבד וחרי לכאורה שר חשוב יותר מעבד. אך טענה זו אינה נכונה, כי גם לשיטת הנפש החיים אי אפשר לשום בריה לקבוע מידת גדלות על גברא מסויים, רק הקב"ה יודע לבבות או חז"ל ברוח קודשם, וזאת מחמת שתי סיבות.

אחת, דחרי יש הרבה דרגות בגדלות בתורה, ולעומת זאת יש הרבה מאוד דרגות בגדלות בעבודה, וזה ברור שלא ניתן לומר שדרגה קטנה של תורה שקולה יותר מדרגה גבוהה בעבודה, וא"כ מי הוא המסוגל לדעת גדול דרגתו של הגדול בעבודה, חרי זה דבר המסור ללב, וגם הלוא עפ"י רוב עבודתם היא בצנעה.

ועוד והיא העיקרית, דגם גדלות בתורה הוא ג"כ דבר שאי אפשר לבשר ודם לקבוע, כי חרי גדלות בתורה אינה נמדדת בהתמדה וידיעות בלבד, אלא תלויה בעיקר באיכות הנקבעת לפי הרבה פרטים. כגון הלומד בדרגה גבוהה של לשמה תורתו חשובה יותר, וכן כל מי שהוא יותר גדול במהרה יש לתורתו חשיבות גדולה יותר (וראו ליציין ש"נפש החיים" כתב שבן-תורה שיש לו מחשבות לא טהורות זה בבחינת העמדת צלם בהיכל), וכן היא נקבעת לפי היגיעה והמסירות נפש, ולפי גודל האמונה, אהבת ה' ואהבת תורה, וכן לפי מידת השמחה של מצוה בבחינת חדוותא דאורייתא, וכן לפי היראת שמים וענווה ומידות טובות, כמבואר כל זה בחז"ל ובספרים הקדושים.

ובכל פרט מהנ"ל, חרי יש הרבה מאוד של מדרגות, וכולם הם דברים המסורים ללב, א"כ מיחו המסוגל לקבוע גדלות בתורה, דיתכן שאדם נקי וצדיק הלומד בדרגה גבוהה יותר של לשמה וכן בקדושה וטהרה יתירה וכדו' יגיעה של שעה אחת שלו בתורה שקולה יותר גם בבחינת "עמוד התורה" מלימודו של אחר היגע הרבה שעות ביום בדרגה יותר פחותה בענינים הנ"ל. ומה שניתלו בלשון שר ועבד, הנה המדייק שם בדברי הגר"א זצ"ל יראה דכל כוונתו לומר ולפרש, דהשאלה "וכי חנינא גדול ממך" וכן תשובתו על שאלה זו חיתה רק מי גדול בתורה, אבל לא מי גדול ממי בכלל, וחלשון שר ועבד הוא רק הגדרה בשתי סוגי עבודת המלך כעין הגדרת "עבודת פנים" ו"עבודת חוץ", וחרי גדולי עמודי העולם נשתבחו בזה "משה עבדי", "דוד עבדי" ועוד.

ואם תאמר, א"כ איך קבעו ישראל בכל הדורות את גדוליהם, התשובה כמ"ש חז"ל "הנח לחם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם" ו"אף דאינהו לא ידעי מזליהו חזי" והם כבר מרגישים ונמשכים לגדוליהם. ולפיכך מי שמוחזק אצל אלפים רבים מישראל כאיש אלוקים וצדיק יסוד עולם ודבריו ברוח הקודש אשר בכוחו לקדש ולטהר נשמות ישראל הדבקים בו, יש בזה ממש גם אם יש רבים החולקים ולועגים על זה. ועיין דברי כ"ק האדמו"ר (שליט"א) [רבינו הלב שמחה זי"ע] פ' פנחס תשמ"ג, שהצדיק ביכולתו לקבל על עצמו מלחמת היצר של האנשים הדבקים בו כדי להקל מעליהם.

כיון שחסידים הם רוח ה' בקרבם ומכוונים אל האמת [חתם סופר]

יש חטוענים, שהן אמת שצדיקים הם ותפלתן נשמעת בשמים, מ"מ דעת תורה יש רק לראשי ישיבות או

תלג

לדבנים, כי צדקות ודעת תורה שתי דברים נפרדים הם. אמנם לא כן כתב ב"חתם סופר" על התורה פ' שופטים (הוצאה החדשה של הר"ג יוסף שטרן ז"ל לא בתורת משה) גבי "זקן ממרא" על הפסוק "והאיש אשר לא ישמע אל הכהן העומד בימים ההם לשרת לפני ה' אלוֹקֵיךְ", ודייק החתם סופר לשם מה האריכה התורה בביאור תפקידו של הכהן, ועוד דייק על הפסוק "וכל ישראל ישמעון ויראו" למה צריך הזהרה לכל העם הלא דין זקן ממרא הוא רק בזקן שהגיע להוראה כמ"ש חרמב"ם [הלכות ממרים] וא"כ צריך להיות הזהרה רק לזקנים.

וכתב שם החתם סופר ז"ל: באיזה טענה ימרה הזקן הזה אם לא שיאמר וכו' עוסק בתורה יומם ולילה, והכהן וחבריו מצאתים חסידים ואנשי מעשה, שוחין שעשה אחת ומתפללים, ומקריבים קרבנות, כל היום וכל הלילה לא יחשו, ותורתם מתי משתמרת שיבואו ויכריעו עלי, ולא יאמין כיון שחסידים הם רוח ה' בקרבם ותורתם משתמרת, ומכוונים ההלכה אל האמת וכו' והנה מיקל עבודת ה' בעיני ישראל שארית העם, שיאמרו קדושי עליון אינם בני תורה, על כן במיתתו של זה הזקן נאמר "וכל ישראל ישמעון ויראו" שזה נוגע לכל העם מקצה, עכ"ל.

ויש להוסיף, דזה ברור שלא מדובר שהזקן ממרא אומר שקר, א"כ המציאות הוא שלפי הנראה לעין אינם עוסקים כ"כ בתורה אלא במילי דחסידותא. מבואר מדבריו יסוד באמונת צדיקים, שהעובדי ה' שכל היום וכל הלילה לא יחשו מעבודת ה', תורתם משתמרת ויש להם דעת תורה ע"י רוח ה' שבקרבם לכוון ההלכה לאמיתתה, אף שלענינו נראה שאינם עוסקים בתורה כ"כ, וגם הזקן שהגיע להוראה ועוסק כל היום בתורה חייב לקבל דעתם בהלכה.

יסוד בשמירת הלשון: האומר שקדושי עליון אינם בני תורה מביא נזק רב לכלל ישראל.

עוד מבואר שם בחתם סופר, שהדעה וההשקפה שקדושי עליון אינם בני תורה הוא כ"כ השקפה מזיקה לכלל ישראל עד שהתורה העידה שיש תועלת לכלל ישראל במיתתו של הזקן ממרא שהוא חכם שהגיע להוראה (וכפי שכתב החת"ס הרי הוא עוסק בתורה יומם ולילה) הכל כדי שלא יזלזלו בחשיבותם של קדושי עליון. על אחת כמה וכמה שפסול ומזיק שהתלמידים בני יומם ידברו כך על קדושי עליון, ונזק זה מורגש היטב בכמה ישיבות שהתלמידים מזלזלים בכמה גדרי קדושה וצניעות בעניני שידוכים וכבר צווחו על זה רבני בני ברק באסיפת התעוררות שהתקיימה לפני כמה חודשים, וזה תוצאה מזלזול והתרחקות מהשפעת קדושי עליון, שהרי התלמידים העומדים תחת השפעת קדושי עליון יש להם יותר גדרים וסייגים בנושא זה.

ודבר זה נוגע גם ל"עמוד התורה", שהרי הבחורים הגדורים יותר בטוהרה ובפרט אם הם קשורים לצדיק אמיתי, תורתם שהיא יותר בטוהרה היא יותר חשובה, וההוכחה על כך, שהרי מקובל כיום בישיבות החרדיות לדבר פשוט לפסול ולזלזל את בני התורה וגם תלמידי חכמים של ישיבות "מרכז הרב", אף שבזמן האחרון שלא כשאר חלקי ה"מזרחי" יש אצלם הרבה תלמידים העמלים בתורה ביגיעה והתמדה, ומדקדקים במצוות ובעלי גמילות חסדים, ואעפ"כ אין הו"א למדוד מי יגע בתורה ובסברה יותר הם או הישיבות החרדיות, משום שאינם על טהרת הקודש היינו שיש להם השקפות פסולות כגון על הצבא וכדו' (וצריך לדעת שעבודה זרה זו של "כוחי ועוצם ידי" שייך גם על הצלחה במסחר. וכן על הצלחה ברוחניות שייך השקפה פסולה של "כוחי ועוצם ידי", אף שיש בחירה, אעפ"כ הכל תלוי בסיעתא דשמיא, והרבה מתלמידי הישיבות נכשלים בזה).

וא"כ ברור שלימוד התורה צריכה להיות עם "טהרת המחשבה" מבחינת האמונה, ה"ה שתורה הנלמדת ביותר טהרה, חשובה ושקולה יותר. ועיין בחידושי אגדות מהרש"א במס' ע"ז [דף ג' ד"ה יום השישי] שכתב שלכן נקבע חג השבועות ביום ג' לספירה ולא בג"א לספירה שהיה יום קבלת התורה, משום שביום ג' נגמר הטהרה של ישראל, עי"ש.

הצדיקים למרות שחיו מפורסמים, לאמיתו של דבר היו צדיקים נסתרים, ורובם היו גאוני עולם.

דרכם בקודש של כל הצדיקים מנהיגי החסידות היה להסתיר עבודתם וגדלותם האמיתית מעיני הבריות, והם הקפידו ע"כ. מובא בשם החידושי הרי"מ שכל צדיק יש לו לבוש להסתיר גדלותו האמיתית, ותפס לדוגמא את החוזה מלובלין זיע"א שהסתיר גדלותו האמיתית ע"י רוח הקודש שהראה בגלוי כדי שיחשבו העולם שזהו גדלותו, וכמו כן היהודי הקדוש זיע"א ע"י פלפולים שאמר תמיד. דומה לזה מסופר על השפת אמת זיע"א בתחילת נשיאותו שהרבה סקרנים באו לראות את הפלא, רבי צעיר בן כ"ג שנים דבר חידוש בימים ההם, ואמר ע"ז השפ"א זיע"א שטרחתם לחינם כי הם לא יצליחו לראות ממני כלום, והוסיף שלצדיק יש כח להסתיר גדלותו כמו שמצינו ביוסף הצדיק שחשבוהו לגוי מצרי. סיפר לי הרה"ח ר' מגדל ויסבויים משגיח רוחני בשיבת חידושי הרי"מ שכ"ק הבית ישראל זיע"א אמר לו עוד לפני הנהגתו בחיי אביו האמרי אמת בזה"ל: שגם אחרי שאסתלק מן העולם אף אחד לא ידע מי אני.

וזוהי בפשטות הסיבה שהרבה מגדולי התורה שלא מהחסידים לא הכירו גדלותם וצדקתם. ואל תתמה על כך, שהרי ידוע שהאור שמח זצ"ל שהיה מגדולי הדור, לא הכיר מתחילה בגדלותו של החפץ חיים, ופעם אחת באסיפת רבנים גער על בעל החפץ חיים איך זה שיחודי בעל הבית מחוזה דעה במקום גדולים. וזה היה מחמת צניעותו של הצדיק החפץ חיים.

וזוהו בנוגע לעבודה, אך כמו כן בנוגע לגדלותם בתורה, לאמיתו של דבר רוב הצדיקים מנהיגי החסידות היו גם גאוני עולם בתורת הנגלה. וכבר כתבנו ע"ז לעיל ונביא כאן עוד עמא דוגמאות.

ע"ן בספר עשר אורות [מערכת המגיד מקוזניץ זיע"א] שכתב בשם ספרי סיפורים נוראים, שהגאון ר' חיים מואלין זצ"ל סיפר להגאון ר' יעקב מאיר פדווא אב"ד דבריסק שכשהלך בגלות היה פעם בקוזניץ והיה אצל המגיד הקדוש יום תמים, ושוחח עמו בדברי תורה ומצאחו בקי בש"ס ותוס' ישר והפוך וזה חוץ מירושלמי ועוד.

כמו כן ניקח לדוגמא את הרבי מקאצק זיע"א שהחידושי הרי"מ העיד עליו שהיה גם גאון עצום, וכשאחד מגאוני הדור שאל את החידושי הרי"מ אם יש בין תלמידי הרבי מפשיסחא זיע"א עוד גדול בתורה כמוהו ענהו שכן, ואמר אח"כ שהתכוון אל הרבי מקאצק. וכן האבני נזר בהקדמה לספרו אגלי טל העיד על גדלותו בתורה, אך העולם לא ידע מזה. וכשהאמרי אמת ביקר פעם אצל האדמו"ר ר' משה מבויאן זצ"ל שאלו הנ"ל אם הרבי מקאצק ידע ללמוד. השיב לו האמרי אמת הרי יש עדות מהאבני נזר.

כמו"כ גם האמרי אמת עצמו ידוע שהיה לו ספריה גדולה מאד אשר הכילה גם הרבה כתבי ידות מהראשונים, ונהג שלא להכניס לספריה ספר עד שמקודם עבר עליו מתחילתו ועד סופו, והיה מפורסם בזכרונו האדיר בבחינת בור סיד שאינו מאבד טיפה. שמעתי ממורי הרב גדליה הרץ ז"ל ראש ישיבת חידושי הרי"מ ששמע מהגאון ר' מנחם זעמבא זצ"ל שהאמרי אמת שגורים בזכרונו כל דברי חז"ל וכן דברי הראשונים עם הלשון. והוסיף אפי' כל תשובת הרשב"א עם הלשון. והגאון הנ"ל היה מהיחידים שהאמרי אמת הראה לו את גדלותו בתורה. ע"ן בתולדות הרה"ג ר' מנחם זמבא הנדפס בחידושי הרמ"ז שהח"ג ר' מנחם זמבא אמר להרה"ג ר' מאיר שפירא מלובלין שכשהוא מתחיל לומר חידוש בתורה לאמרי אמת אין פעם שאמרי אמת לא יסיים לו את מה שרצה לומר, והוסיף שלא ראה דבר כזה אצל שום גדול שדיבר אותו בתורה. והעיד הגאון מטשיבין זצ"ל שהיה מחותנו של הרה"ג מנחם זעמבא שפעם אחת היה אתו אצל האמרי אמת והיה עד ראייה למשא ומתן עמוק בתורה בין האמרי אמת ור' מנחם והפליג מאד את הגדלות בתורה שראה אז אצל האמרי אמת. וכמו כן השאיר חיבורים על הרבה מקצועות התורה ונשארו בפולין.

תלה

וברצוני להוסיף מה ששמעתי מהרה"ח י.ג. ששמע מכ"ק חבית ישראל שאמר בעת פטירתו של כ"ק האדמו"ר מבעלז זיע"א שלדעתו חוץ מצדקותו וקדושתו היה גם גדול מאד בתורה שהכיר אותו מימי נעוריו כמתמיד גדול. (וידוע שהצדיק הג"ל כתב חיבור על קצוה"ח לפי פקודת אביו אך לא רצה להדפיסו).

אם דומה הרב למלאך ה'

אמנם זאת למודעי, שזה שהחסידים ומחם הרבה בני עליה בתורה ועבודה נסעו לצדיקים ונדבקו בהם בכל לבם ונפשם והרבה פעמים מתוך מסירות נפש לא היתה הסיבה מחמת גדלותם בתורה, אלא בגלל צדקותם הגדולה ודרגתם הגבוהה בעבודת ה'. וניקח שוב את הדוגמא דלעיל הוא מה שהגדולי עולם כהחידושי הרי"מ והאבני נזר ושאר גדולי התלמידים שנסעו לקאצק הוא מחמת שהחזיקוהו כאחד משרפי מעלה, כמו שאמר החידושי הרי"מ: ראיתי להבת אש אמיתית וכופתי עצמי תחתיו. (עיין מדרש רבה ויקרא א' למח קורא אותו מלאך וכו' אלא בשעה שרוח הקודש שורה עליו היו פניו בוערים כלפידים.) וכן האבני נזר החזיקוהו למלאך ושרף, וכמו כן ידוע שהשפת אמת החזיק עצמו כחסיד מקאצק בגלל שבידו נסע אליו וסיפר האמרי אמת שאביו השפת אמת אמר שחרבי מקאצק מראהו היה כמלאך אלקים, והוסיף ע"ז האמרי אמת שכנראה ידע השפ"א איך נראה מלאך כי השפ"א לא היה אומר סתם דיבורים או גוזמאות.

וכמו כן בנוגע להשפת אמת עצמו, ידוע בעולם הישיבות שהגאון הגרי"ז מבריסק זצ"ל אמר בבדיחותא על החסידים, שאף שהשפ"א היה גאון בתורה (הוא כתב חיבורים על כל הש"ס ועל ארבעה חלקי שו"ע אלא שנדפסו רק על מועד וקדשים והשאר נאבדו בפולין במלחמה) אך החסידים שנסעו אליו לא ידעו מזה.

אך נציין את העובדה הבאה וזה קצת תשובה מדוע באמת נסעו אליו כ"כ הרבה בני עליה אריות בתורה ועבודה, והוא מה שסיפר הרה"צ ר' אליהו לאפיין זצ"ל לכ"ק חבית ישראל ומובא הסיפור בהקדמה לספרו לב אליהו, שבחיותו אברך היה פעם אצל השפ"א וביקש ממנו ברכה, ענהו השפ"א: מי שזכה לגילוי אליהו אין זקוק לברכתו. הרי אף שהיה רק פעם אחת אצלו ולא הכירו מקודם ראה על פניו שזכה לגילוי אליהו וזה מלמד על הכלל כולו שהכיר על פני הבאים אליו מה שעבר עליהם.

פירוש של האמרי אמת על הגמ' בז' אדר מת משה ובז' אדר נולד משה הכוונה שכשמת משה חיינו מנחג הדור בא משה אחר במקומו

אחרי הסתלקות השפ"א בה' שבט באותה שנה, כשישב האדמו"ר האמרי אמת בסעודת פורים עם כל משפחת השפ"א, אמר על הגמ' מגילה דף י"ג ע"ב שהמן לא ידע שבז' אדר מת משה ובז' אדר נולד, ודייק מדוע הקדימה הגמ' את המיתה ללידה, אלא הכוונה שהמן לא ידע שכשמת משה חיינו מנחג וצדיק הדור בא תיכף משה אחר במקומו. מזה הבינו שסופו של דבר יסכים לקבל עליו את ההנהגה. וכך הוזה שבחג השבועות אותה שנה התחיל להנהיג באופן רשמי.

בתחילת נשיאותו אף שיחידי סגולה הכירוהו גם מקודם כאיש מורם מעם, אך רוב רובם של החסידים וכ"ש שאר יהודי פולין לא ידעו עליו אלא שהוא הבן של הרבי, ולא היה סוד שהוא עסק עוד לפני כן שנים רבות במסחר כמו כל אדמו"רי גור שלא רצו להתפרנס מן הציבור (לפני כעשרים וחמש שנה נשאל כ"ק האדמו"ר שליט"א אם זה נכון שהאמרי אמת היה לו שתי מוחות, חיינו שנהג לכתוב שתי מכתבים בשתי ידיו בשתי נושאים בזמן אחד, וענה בבדיחותא, נכון שהיה לו שתי מוחות אחד לעבודת ה' ואחד למסחר ולא הפריע אחד לשני).

אך במשך השנים התפרסם בישראל על הרבי מגור שני דברים. והרבה נודע גם דבר שלישי, דבר אחד נתגלה כמנהיג שהצליח לארגן את היהדות החרדית בפולין חיינו אגו"י, בית יעקב ברחבי פולין, עיתונות חרדית, יישוב

תלוי

ארץ ישראל ועוד. דבר שני הוא הצלת הנוער, נראה לעין כל שמעייירת גור יצאה שלחבת אש לכל ערי פולין ובמידה מסוימת גם מעבר לגבולות פולין, שהדליקה רבבות בני נוער באש לוחטת לתורה ועבודת ה', ומאות ואולי אלפים בתי חסידים (שטיבלך) של חסידי גור בכל רחבי פולין נתמלאו עד אפס מקום קבוצות קבוצות של בחורים ואברכים שעסקו יחד בחבורה בתורה ועבודת ה' בהתמדה ובחתלהבות קודש. (וכן בהרבה ישיבות ברחבי פולין וגם בישיבות מחוץ לפולין היו תלמידים מחסידי גור במספר לא מבוטל.) מסופר שהאמרי אמת אמר פעם, יש לי בחורים שלא הייתי מתבייש אתם בדורו של הבעש"ט. ודבר זה השפיע לטובה גם על בני נוער מחוגים אחרים בפולין. יודעי דבר ידעו שמאחורי הנהגת הנוער החסידי עמד בנו של הרבי והוא כ"ק הבית ישראל ע"פ הוראתו של האמרי אמת.

והחידוש המיוחד שהיה בכך הוא, שהתקופה ההיא היתה קשה במיוחד מבחינת הנוער שחלק גדול מהם נסחבו לתנועות החילוניות למיניהם. ותעיד על כך העובדה הבאה, סיפר הרב פנחס יעקב הכהן לזין ז"ל אחיו של הר"מ לזין ז"ל שהיה פעם אצל הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל בענין האגודה, ואמר לו הגאון ר' חיים עוזר בזה"ל: הרבי שלכם הציל את היחידות בדורנו, המצב עם בני הנוער בליטא אינו כמו בפולין. (חלק גדול ומובחר מתלמידי הישיבות בליטא לא באו מיחידות ליטא אלא מבתים חסידיים בפולין ושאר מקומות.) והוסיף: אילו הייתי יותר צעיר הייתי נוסע אליו לגור.

מעניין להוסיף שבספר כתבי הרב משה בלוי שייצא לאחרונה הוא כותב (בעמ' 488) שבפולין היתה גדולה השפעת הרבי מגור ולכן חמישים אחוז מיהודי פולין השתייכו לאגודת ישראל, לעומת זאת (בעמ' 493) הוא כותב תיאור עגום על יחידות ליטא כולל היחידות החרדית שם. ודבר זה נמשך גם בתקופת הנאצים בגיטאות במשך כמה שנים. וידוע שבחורי גור קידשו מאד שם שמם בתקופה ההיא ונציין את אחד מהעדויות והוא שכ"ק האדמו"ר מבעלז זע"א פגש אותם בגיטו קרקא, ואח"כ כשבא לארץ ונפגש עם האמרי אמת, אמר: הבחורים שלכם קידשו שם שמם. דבר שלישי, התפרסם אצל רבים שחברי מגור הוא מתמיד גדול אשר כל דקה מנוצל מאד, וגם ידעו שהוא גדול בתורה.

עפ"י תורת החסידות רבי חזקיהו לטחור נשמות ישראל ולקשרם לשורשם וזו חיתת תפילתו של משה רבינו יפקוד ה' וכו' איש על העדה אשר יוציאם ואשר יביאם

כל הדברים הנ"ל הוא מבחינת מבטם והסתכלותם של שאר העם, אבל לא כן היה מבטם של החסידים, כי דביקותם הנלהבת והתקשרותם בלב וגפש של עדת החסידים הגדולה וביניהם ת"ח מופלגים, עובדי ה', אנשי מעשה, לא נבעה מחתייחסותם אל הרבי כאל עסקן רב פעלים או כאל גאון עצום, אלא כאל צדיק יסוד עולם שבכוחו לטחור נשמות ישראל ולהאיר להם, וכמו כן להגביהם ולקשרם לשורשם כמונא בספרי החסידות.

וזה בא מכוח תפילתו של משה רבינו, עיין באמרי אמת פרשת יתרו שנת תרצ"ז בסוף שכתב בשם אאז"ל (הוא החידושי הר"מ כמ"ש הבית ישראל כמה פעמים) על הפסוק בפ' פנחס "יפקוד ה' וכו' איש על העדה אשר יוציאם ואשר יביאם, וז"ל: אשר יוציאם מן הכיעור (ובמקום אחר הוא כותב משערי טומאה) ואשר יביאם להכניסם לקדושה עכ"ל, ובזה פירש את הפסוק "יוצא משה את העם מן המחנה לקראת האלוקים", ובפרשת פנחס כתב על זה ז"ל: משה רבינו התפלל על כל הדורות שיחיה להם מנהיג כזה עכ"ל, היינו שתפקידו של מנהיג ישראל הוא להוציא מן הכיעור והטומאות ולהכניסם לקדושה,

ותפילתו נתקיימה כמבואר בספרי חסידות של תלמידי הבעש"ט, ועיין בספר דגל מחנה אפרים פ' תזריע ז"ל: קיבלתי מחכמי ישראל שהיו אצל זקני (הוא הבעש"ט) שגדולי הדור יכולים לטחור נשמות ישראל מכל לכלוך, טומאות, וזחמות העבירות. ובהם תלוי ענין התשובה, עיי"ש. ובספר עבודת ישראל להמגיד מקוזניץ זע"א פ'

האזינו כתב ז"ל: כי הצדיק אשר רוצה להחזיר את דורו למוטב ומדבר אליהם דברי מוסר תמיד אך דבריו אינם נכנסים בלבם וכו' העצה היעוצה ע"י שידבר מוסר אל שורש נשמתם אשר אין לקליפות אחיזה שם, עכ"ל. ועיין בשפת אמת ליקוטים פ' אמור שכתב ז"ל: כי אין הצדיק יכול לדבר אל אנשים הקטנים ממדרגתו עד שמקודם יקשור אותם במקום חיותם ושורשם ואל שורשם וכל לדבר גם להם עי"ז עכ"ל. שמעתי מכ"ק הבית ישראל שאמר בשם אביו האמרי אמת על מה דאיתא בחז"ל צדיק גזר והקב"ה מקיים, דפשוטות קאי על ישועה בגשמיז, אך האמרי אמת פירש דקאי גם על מצבו ברוחניות היינו שיש עבירות הגורמות שלא יזכו לראות פני השכינה, צדיק ביכולתו לגזור שיזכה לראות פני השכינה.

עובדה הוי באחד האדמו"רים בפולין שהשיב לתלמידו שישאלו על זה שלגור באים כ"כ הרבה אנשים ואין להם אפשרות לדבר עם הרבי או אפי' לשמוע ממנו, ובקושי הם יכולים להיכנס לקבלת שלום או להיפרד לרגע וא"כ מה יש להם מהנסיעה לגור. וענהו, שכמו שיש בטומאה כמה דרגות יש שמטמאים רק במגע ויש שמטמאים גם באוהל, כמ"ש כל הבא אל האוהל יטמא, כמו כן לעומת זה מידה טובה מרובה יש בקדושה, היינו שיש צדיקים המטמאים בבחינת כל הנוגע בהם יקדש, ויש צדיקים שמטמאים גם באהל בבחינת כל הבא אל האוהל יטמא, וזהו בגור.

מעשה בבחור אחד ממדינה רחוקה כמדומני בפרשבורג ששמע על גור, החליט לבוא לנסיעה, וכיון שלא היה בעל אמצעים לקח זמן רב עד שהצליח לחסוך את הכסף, וכשבא לגור וכמעט לא יוכל לראות וכו"ש לשמוע דברי תורה מהרבי, רק להיכנס לקבלת שלום, וכן להיפרד, נכנס בפחי נפש להרבי שהפסיד את כספו ואת זמנו ללא תועלת, ענהו הרבי: מנסיעה אלי לא מפסידים.

ונביא לדוגמא השקפתם של שני גאוני פולין על ה"אמרי אמת", סיפר הרה"ח א' ח.א. ל. שפעם אחת התאכסן הגאון ר' מנחם זעמבא אצל אביו בקרקא, וסיפר שם הגאון שפעם הזכיר את אחד מקרוביו שהיה חולה אצל הרבי, וענהו האמרי אמת מן הסתם יעזור השי"ת. וביאר הגאון הנ"ל את הכוונה ע"פ מה ששמע בפעם אחרת מהאמרי אמת, שאמר שיש עולם הסתם ויש עולם המחלוקת ובעולם שורה דינים ובעולם הסתם אין שורה דינים, צדיק ביכולתו לקשור את שורש נשמתו של הנצרך לישועה אל עולם הסתם, ואז אין שורה עליו דינים. כמו כן סיפר זקן מרעננה שהיה משמשו של הגאון ר' מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, שפעם אחת נסע עמו לנחם את האמרי אמת אחרי פטירת הרבנית ז"ל, וישבו שם שבועה הרבי ובניו, והגאון הנ"ל המתין בחדר החיצון כדי להיכנס לפנים, ושמע איך שהגאון אומר לעצמו עד כאן קודש, ומכאן ואילך קודש הקודשים.

כל מקום אשר צדיק חדור חונה, שם הוא חר האלוקים

כמו כן בנוגע לכ"ק הבית ישראל שהתחיל הנהגתו אחרי החורבן הנורא והפליטים השרידים היו שבורים בגוף, ויותר מזה בנפש, וכאן בארץ היה בתחילת המדינה מצב קשה בגשמיז וברוחניות, ונראה אז בשער בת רבים שחוץ מאשר עשה עבור עדת חסידי גור עשה רבות גם לשקם את החסידות בכלל, וכן את היהדות החרדית, אם בעזרה בכסף ובאמצעים אחרים, רובם בסתר, אבל יותר מזה היתה העזרה הרוחנית בעידוד ובעצה טובה הן לרבבות יחידים, וכמו כן לאדמו"רים לשקם חצרותיהם, ולרבנים וראשי ישיבות להקים ולבנות קהילות וישיבות, וכן למען היהדות החרדית בכלל, והשתתף באופן פעיל בכל מאבקייה של היהדות החרדית והיה בבחינת טל תחיה לישראל. והיה תל פינה שהכל פוגים אליו הן הכלל והן הפרט, הן עבור דברים קטנים והן עבור דברים גדולים. ונביא עובדה אחת מיני אלפים דברים קטנים, פעם אחת בא אליו בחור מחז"ל חתן שלמד באחת הישיבות הליטאיות בירושלים, לבחור לא היתה שייכות לחסידים, ושאל היות ומציעים לו לקנות דירה ולו אין מושג בדירות ואין לו מכירים בארץ להתייעץ עמם, לכן הוא בא לשאול עצה מהרבי על הדירה, אמר לו הרבי תבוא אלי מחר, הבחור סבר שהרבי רוצה להתיישב בדבר, כשבא למחר אמר לו הרבי שראה את הדירה והיא טובה, אלא

תלח

שצריך לעשות שינוי במקום פלוני, וחלף הבחור לקבלן לדבר עמו על השינוי, אמר לו הקבלן, שחרבי מגור כבר היה כאן וכבר דיבר עמו על הצורך בשינוי.

כמו כן לא היה סוד שהוא דאג ומסר נפשו לטוהרתן של ישראל, שהחזיר קדושה וטהרה בליבותיהם ובבתיהם של ישראל, אמר פעם: לשם זה נשלחתי לעזה¹. וכמו כן דאג שהשיבות והת"תים יהיה על "טוהרת הקדש ממשי" למנוע תופעות שליליות שונות בין תלמידי הישיבות בעיקר בדברים שבצנעה, ופעל בגידון זה גדולות ברוב הישיבות של אז בארץ (בפרט בשנים הראשונות שהיה יותר מוזנח).

חוץ ממחשבת שמירה מעולה על ישיבות גור עצמן, היו ראשי ישיבות חשובים שנמנעו מלהיפגש עמו או להיכנס אליו על שהיה מוכיחם שבחדר פלוני בישיבתם נעשים שם מעשים שלא יעשון, ראש ישיבה מפורסם אמר פעם שחרבי מגור יודע מה שנעשה בחדרים של הישיבה שלו יותר ממנו. והיה בבחינת ידי מלוכלכות בדם, שפיר זכו לטוהר ישראל לאביהם שבשמים.

נוסף לזה ראו אצלו הרבה אנשים שלא מחסידי גור סיפורי נפלאות ורוח הקדוש גלויים וחרבה מהם נושעו בתפילתו. וכן הרבה להקיש דלתי שמים בתפילתו עבור כלל ישראל, הן על רוחניות והן על גשמיות, בפרט על המצב הבטחוני שעל זה התפלל הרבה מאד. וכמה פעמים התבטא לשונות מופלגים עד היכן נוגע לו הדבר שנהרגים חיילים, והיה בבחינת מה שהספיד אלישע הנביא את אליהו הנביא "רכב ישראל ופרשיו", ומבואר בתרגום יונתן שם במלכים ב' וכן במס' מו"ק שהועיל בתפילתו לישראל יותר מרכב ופרשים.

ובנוגע לגדלותו בתורה, הוא השתדל והקפיד להסתיר את גודלו בתורה כבר כתבנו לעיל שהיה נסתר בכלל ובתורה בפרט. קצת מה ששמעו ממנו הוא הפרטים הבאים. אחד, מה שאמר להרב א.ד.ש. ז"ל שהיה לו הרבה שנים שיעור קבוע בעיון הרבה שעות ביום עם חותנו הגאון ר' יעקב מאיר בידרמן בעל "ההגהות והערות" על שפת אמת על השי"ס שהיה אחד מגדולי גאוני פולין, והוסיף שעסקו בעיון רב לברר כל דבר ביסודיות. שנית, מה ששמעתי מהרב א. שחרבי אמר לו שמאז שנעשה בר מצוה סיים כל שנה ושנה את כל השי"ס. שלישית, אמר פעם שלא התחיל לעסוק במסחר עד שידע שזו"ע חו"מ על בוריה.

כמו"כ סיפר הרב א.י.ר. שיחי שהיה ממקורבו של החזו"א זצ"ל, שפעם שמע מהחזו"א שמעריך מאד את כ"ק חבית ישראל שהיה אז בתחילת נשיאתו, והתפלל על כך והבחין החזו"א בפליאתו, אמר לו לשונות מופלגים על גדלותו בתורה וגדלותו ביראת שמים ובזיכו הרבים. ויש להוסיף שהחזו"א כשהבית ישראל בא אליו לבש בגדי שבת גם לפני הנהגתו כשהיה רק בנו של הרבי מגור. (כעדותו של ר' זלמן יעקלביץ ומובא גם בפאר הדור).

מסיבת כל הנ"ל היה לו הרבה מעריצים, (כמו כן גם מתנגדים כדרכם של צדיקי הדור מקובל בשם הבעש"ט שהתנגדות לצדיק הוא סגולה להצלחתו ולאריכות ימיו). אבל התופעה המפליאה של התקשרות של אלפי חסידים ומהם הרבה ת"ח ואנשי מעלה בקשר נפשי עמוק עד עומק הנפש, כל זה בא מסיבה אחרת, והוא האמונה וההרגשה שהוא איש אלוקים ששכינה מדברת מתוך גרונו, ואף שהם לא ראו מ"מ מזליחו חזי ונשמתם הרגישו, והיה רכב ישראל ופרשיו גם כנגד האויב האמיתי והוא מלחמת היצר, וכשבאו במחיצתו הרגישו שנחפכו לאיש אחר ושנברא להם לב טהור ושיצירם נשבר, וזה עפ"י רוב בלי אומר ובלי דברים ובמבט עיניו בלבד היה ביכולתו להפוך אדם מישראל לבעל תשובה גמור מעומק הלב, לא ניתן לתאר למו שלא ראה זאת, אך יעידו על כך אלו שהסתובבו במחיצתו.

וראו בחוש שנתקיים אצלו מה ששמעתי מפיו הקדוש, שאמר בשם צדיקים על הפסוק בפי' יתרו "אשר הוא חונה שם הר האלוקים" שבכל מקום שהצדיק הדור חונה שם הוא הר האלוקים מחנה שכינה, וחיינו ששם נשבר היצר ואין לו שליטה. עיין בספורנו על התורה פי' בחוקותי פרק כ"ו פסוק י"ב שכתב ז"ל: כי אמנם בכל

תלט

מקום שיחיו שם צדיקי הדור הוא קדוש משכני עליון שבו תשלם כוונתי באומרו השמים כסאי והארץ חדום רגלי עכ"ל. ועיין בספר ראש דוד מהחיד"א על התורה פרשת קדושים שכתב וז"ל: ונראה הטעם שהצדיקים ובעלי תורה הן הן המרכבה רכב אלוקים וכו' ומינה דייעל נמי ליראה את ה' ד"נשמתי חזי שכינה שרויה" על ראש צדיק וקונה יראה עכ"ל.

אמר פעם לאברך שהתאונן על זה שיש לו קשיים במלחמת יצרו, כי כתיב "חגור חרבך על ירך גבור", אני גיבור, החזק עצמך בי ויקל מעליך. כמו כן אמר לכמה מאנ"ש החזק עצמך בי ויטב לך בזה ובבא.

שפע הרוחניות וכן יראת שמים בא ע"י הצדיק לכל בני דורו

הנה כתב האברך הר"ר ש.ר. מאמר מופלג ב"דרכנו" [גליון כ"ב] בענין גדול החשיבות והתועלת של התקשרות לצדיק, והזכיר שענין זה אינה חידושה של שיטת החסידות אלא כבר מובא בקדמונים, ומקודם נעמוד על השפע הרוחני שהם מביאים לדורם, והנני להעתיק ממאמרו כמה קטעים. וכן מהספר החשוב יראת חכמים להרב י.ב..

השפת אמת בפרשת שמיני תרנ"א כתב וז"ל: ע"י אותן היחידים והכהנים משרתי עליון נמשך דביקות וקרבות לכל עבדי ה' עכ"ל. והנה בדבר זה כבר קודמו הר"ן בספר דרשות הר"ן דרוש השמיני וז"ל: אין ספק שראוי שנאמן שכמו שבזמן שבית המקדש היה קיים היה המעון ההוא המקודש מקום לחול השפע הנבואה והחכמה עד שבאמצעות המקום היה שופע על כל ישראל כן ראוי שיחיו הנביאים והחסידים לקבל שפע החכמה והנבואה עד שבאמצעותה יושפע השפע ההוא על המוכנים לכל בני דורם וכו' ובאמצעותם אפשר יהיה שופע על כל המוכנים מבני דורם וכו"ש לאותם שהם מתקרבים עליהם ומשתתפים עמם עכ"ל.

דומה לזה כתב בספר אהל יעקב על התורה להמגיד מדובנא פרשת תזריע לגבי יראת שמים שהיר"ש הגדולה של צדיק הדור משפיע על כל הדור, וז"ל: אין לגבי משה מלאת זוטרתא היא ר"ל אצל משה כי באמת היראה היא דבר גדול מאד ועכ"ז בדורו של משה היה בניקל להשיג היראה ע"י יראתו וקדושתו של משה כי היו מושפעים ומקבלים ממנו ומדרגתו עכ"ל, עיי"ש עוד שכתב שבהיותו בולגא שאל את הגר"א זצ"ל טעם וביאור הדבר ומה השיבו.

ענין התקשרות לצדיק והתועלת שבו שייך התקשרות גם במחשבה.

עיין בבית ישראל פ' יתרו שנת תשט"ז בשיחה הראשונה, שכתב שע"י שמבטלין עצמם להשי"ת ולצדיק יכולים להתקרב ולהגיע למקום הראוי. ובאותה פ' שנת תשי"א כתב בסוף שיחה שניה, שמה שאמר יתרו מכירז הייתי לשעבר ועכשיו ביותר העכשיו הכוונה ע"י שנתקרב לצדיק הדור ע"כ. ועיין במאור ושמש בראשית פ' מקץ פרשת מ"ב פסוק י"ח שהמקושר לצדיק נחלש ממנו התאוות כי הצדיק אפי' עם הגשמיזם הוא מקושר עד למאד בהשי"ת ביתר שאת ועוד, וזה גם תיקון גמור על חטא שמירת הברית עיי"ש. ודבר זה כבר התבאר בדרשות הר"ן הנ"ל שכתב: וכו"ש לאותן שהם מתקרבים עליהם ומשתתפים עמם. ועיין בספר אהל יעקב הנ"ל פרשת עקב שכתב, וז"ל: כן השגת היראה יהיה נקל אל האדם אם יש לו התקרבות אל צדיק גדול ע"כ. ומדברי הרדב"ז כרך א' חלק ג' תשובה תע"ב משמע שהתקרבות הזאת יכולה להיות גם במחשבה בלבד, וז"ל: עוד אמרו בספרי החכמה כי בהיות האדם מכוון אל רבו ונותן אליו לבו תתקשר נפשו בנפשו ויחול השפע אשר עליו ויחיה לו נפש יתירה וזה הנקרא אצלם סוד העיבור בחיי שניהם וכו' אם הרב מכוון גם הוא וקרא זה אל זה להשפיע וזה לקבל עכ"ל. וכיון דליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא, עיין ברמב"ן בפירוש התורה פ' במדבר פרק א' פסוק מ"ה מה שביאר ענין המנין וספידת בני ישראל במדבר, וז"ל: ועוד כי הבא לפני הנביאים ואחיז

קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו יהיה לו בדר הזה זכות וחיים כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרים זכו' כי ישימו עליהם עינם לטובה יבקשו עליהם רחמים עכ"ל, הרי אף שבמנין הזה לא מצינו שמשה רבינו אמר להם דברי מוסר ותוכחה אלא רק עברו לפניהם והזכירו שמם אצלם כמ"ש הרמב"ן והוא נודע אליו בשמו, עי"ז בלבד יהיה לו זכות וחיים, ועי"ז הביאו אותם בסוד העם ובכתב בני ישראל עי"י שיישימו עליו עיניהם לטובה. (וממה שהאריכו התורה כ"כ בענין המנין הזה עד שיש בה פסוקים יותר ממה שיש לכל סדר נשים ונזיקין יחד, מוכח שהתורה יחסה חשיבות מיוחדת למנין הזה כעין מה שכתב רש"י פ' חיי שרה פ' כ"ד פסוק מ"ג גבי אליעזר עבד אברהם, ולפי הרמב"ן מובן הדבר.)

ואיתפשוטא דמשה בכל דרא ובכל דור כולל דורנו יש בגמרא צדיקים שע"י שבאים אליהם ונודעים אליהם בשם יהיה הדבר זכות וחיים כי ישימו עליו עיניהם לטובה.

סוף דבר אין סתירה יש שרים ויש עבדים

סוף דברים הכל נשמע, שמאז ומעולם לא היה סתירה בישראל, שיש בחינת שרים וחס גדולי תורה (והם גם עובדי ה') וגדלותם בולטת וניכרת והתועלת שיש לדור מהם היא מפורסמת ונראית לעין כל, ומאידך יש גם צדיקים בבחינת עבדים שעיקר חצטינותם היא בעבודה גבוהה רמה ונשגבה, וממילא גדלותם היא פנימית ונעלמת ובלתי ניכרת. וכבר כתבנו לעיל בשם המאור ושמ"ש פ' מקץ שהצדיקים אפי' בשעה שעוסקים בענייני גשמייות הם דבוקים מאד בהקב"ה ביתר שאת ועוז, דומה לזה מבואר בפירוש הגר"א על מגילת אסתר קפיטל ז' פסוק ו', והתועלת שהם מביאים לדור בין השאר הוא שעל ידי עבודתם הגבוהה והרמה הם משפיעים שפע רוחני לכל הדור כמ"ש הדרשות הר"ן הג"ל, וכן הם משפיעים יראת שמים לכל הדור כמ"ש בשם ספר יעקב בשם הגר"א זצ"ל, ובמיוחד למתקרבים אליהם ומתדבקים בה, ובכוחם לקדש ולטהר את הדבקים כפי כח ההכנה של המקבל, עכ"פ יש חובה להיזהר בכבודם, ויש בזה חשש דאורייתא של זקן ממרא, אפי' רק לומר שאינם בני תורה כמ"ש בשם החת"ס.

אינו דומה צדיק בן צדיק

הנה יש הרבה השואלים מדוע בדורות האחרונים האדמו"רים הם בניהם של הצדיקים וכי ירושה היא, והנה לאמיתו של דבר היה צריך שלא להשיב על שאלה זו מכיון שהדבר הוא מהתעלמות של הקב"ה קורא הדורות מראש, ויש בזה סוד גדול [כמ"ש להלן בשם רמב"ן על התורה], אך מכיון דדשו בה רבים בשאלה זו, אשתדל לתת תשובה קצרה כדי לא לתת פתחון פה לרנן.

והוא דמבואר בספרים שלבניהם של צדיקים יש כח מיוחד לחמשיך השפעות וכוחות וזכותם של אבותיהם הצדיקים, ועי"ן מ"ש באוהל משה הג"ל פ' תזריע בשם הגר"א אחרי שכתב לבאר השפעת היראת שמים של הצדיקים לסביבותיהם וכל היותר קרוב אליהם הוא קודם לזכות בהשפעה, כתב וז"ל: כי ההשפעה הראשונה אשר תשטוף ותעבור ממנו תגיע לבניו כי המה הראשונים אצלו עכ"ל, ובזה באר הגר"א את הפסוק אשרי איש ירא ה' גבור בארץ יהיה זרעו עי"ש. ומבואר בספרים שממאי טעמא רצה משה רבינו ע"ה שבניו ירשו את גדלותו דעי"ז יצליח יותר ענין איתפשוטא דמשה בכל דרא ודרא, ומה שהקב"ה בחר ביהושע הוא משום ששימש הרבה את משה רבינו, כלשון המדרש פ' פנחס פרק כ"א אות ס"ו: יהושע הרבה שרתך, והרבה כבוד חלק לך, וממילא הוא קרוב אליו כבן.

והנה יש בזה שתי בחינות, בחינה אחת שיש לבן כח אבותיו אם הוא ממלא מקום אבותיו ויש ביכולתו להיות רבי של ישראל ולהביא להם תועלת גם אם אינו ראוי בזכות עצמו, ויש עוד בחינה של מנהיג בזכות עצמו, וזה

תמא

ואם הוא בנו של צדיק הרי הוא בבחינת "צדיק בן צדיק" ואז יש לו כח כפול, זכות עצמו וזכות אבותיו. סיפר לי זקן אחד, ששמע מהאמרי אמת שאמר: שהמגהיגים של דורות האחרונים יש להם גם הזכותם שלהם וגם זכות אבותיהם, ע"כ. ועיין ברשי"י פ' פנחס על הפסוק "אשר יוציאם" הוסיף רש"י: בזכותו, וכן על "אשר יביאם" הוסיף: בזכותו, היינו שיחיו מגהיגים גם בזכות עצמם ולא רק בזכות אבותיהם או בזכות הציבור בלבד.

ואף שיש קושיה על דברי הגר"א הנ"ל, מזה שמצינו בניהם של צדיקים שלא הצליחו, ואולי גם יותר מזה. עיין ברמב"ן בפירושו התורה פ' נצבים פרק כ"ט פסוק י"ז שהקשה קושיא זו, וז"ל: ואל תקשה עלי בזה מן הכתוב והוליד בן פריץ, כי אמת הדבר וסוד גדול לא אוכל לפרש, עכ"ל.

שמעתי מפה קדשו של כ"ק הבית ישראל, שאמר לי לעיין בדברי הרמב"ן פ' שופטים פרק י"ח פסוק ט"ז שמשמע מדבריו, שהבטחה של נביא כמוני יקים ה' אלקיך לך הוא הבטחה לדורות עולם ממש. והוסיף: אין מוכרח שיחיה נבואה דווקא אלא גם בעל רוח הקודש נכלל בזה. והוסיף לי אז: ע"י אהבת צדיקים זוכים לאהבת ה'.

ונסיים במה שאמר האמרי אמת בשם השפת אמת על הפסוק "פודה ה' נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו", ודייק דהרי נפש הוא לשון יחיד ועבדיו הוא לשון רבים והיה צריך להיות כתוב או שתייהם לשון יחיד או שתייהם לשון רבים, ופירש שיש נפש שהיא כוללת הרבה עובדי ה' והוא הצדיק, ולא יאשמו כל החוסים בו הכוונה על החוסים בנפש ההוא, ע"כ צדיקים אלו עמוד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור, ואם תבקשנו ימצא לך.

אמנם, יש לזכור מה שאמר היהודי הקדוש להר"ר בונם מפשיסחא זיע"א שיותר קשה להיות מחובר לטהור מלהיות טהור. וחטעם נראה משום שיש על זה נסיונות, ויהי רצון שנזכה להאמין באמונה שלמה ותמימה בה' ובעבדיו הצדיקים כמ"ש "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", ובמכילתא איתא: גם כך יאמינו לעולם גם בגביאים העומדים אחריו.